

AZ ENGEDETLEN GYERMEK

Két rövid szó, és benne mennyi fölösleges gyözködés, erőparcséklás, harag, keserűség s végül elhidegülés, sőt ellenségeség! Érdemes szembenézni problémájukkal; a vizsgálódás talán rávezet bizonyos megoldásokra.

Tisztázzuk a fogalmakat. Mit jelent az, hogy „gyermek“; és mit az „engedetlen“?

A *gyermek* szó viszonyt fejez ki. Szüleim gyermeke vagyok; ezen nem változtat se kor, se rang, se vagyon, se tanultság; és ennek a ténynek következményei vannak, melyeket nem lehet nem venni tudomásul. De a gyermek szó életkort is jelent, egy föltarthatatlanul csökkenő állapotot, mely az idő folyamán teljesen megszűnik. Ez is tény, ennek is megvannak a következményei, s ezeket is tudomásul kell venni. Sok keserűséget lehetne elkerülni, ha a gyermek sosem felejténé el az első, a szülő pedig a második tényt.

S mi az *engedelmesség*? Lemondás saját akaratunkról, engedés, követése egy másik akaratnak. Aki nem rendeli alá magát a más akaratának, hanem a sajátját érvényesíti, az „engedetlen“.

Köteles-e a gyermek alávetni saját akaratát a szülőének, köteles-e engedelmeskedni, s miért, mikor és meddig? A kérdésre. a „gyermek“ fogalmának kettőssége szerint, többféle választ adhatunk; alapja mindegyiknek abban a feleletben nyugszik, amelylyel azt döntjük el, hogy *miért engedelmeskedik* valaki.

Jutalom, büntetés

Mindenekelőtt azért, mert érzi, hogy kicsiny és gyöngé mivoltában függ azoktól a szankcióktól, amelyek engedelmességét vagy engedetlenségét követik. Büntetéssel és jutalommal még az állatba is beidegezzhető az engedelmesség. A jól idomított kutya például kis szatyorban hazaviszi a zömlét és a szafaládét anélkül, hogy hozzányúlna. De ha egy másik kutya kitépi szájából a szatyrot és a szafaládé kigurul, ő is megverekszik érte, hogy fölfalhassa; gátlásai csak a szatyorban lévő szafaládéval szemben voltak: így idomították.

A kisgyereket is dresszúrával lehet engedelmességre szoktatni. A következetesen, szinte önműködően bekövetkező kellemetlenség (büntetés), vagy öröm (jutalom) hamarosan megtanítja rá, hogy az engedelmesség hasznos. Ez aztán a gyakorlat folytán beléidegződik; most már megteszi a jót és elhagyja a rosszat akkor is, ha nem látják s nem jutalmazták vagy büntetik érte. Amilyen mértékben fejlődik a gyermek értelme, olyan mértékben spiri-

tualizálódik a jutalom és büntetés; már nem a piros alma vagy a dupla csokoládé reménye indítja helyes cselekvésre, hanem édesanya, édesapa mosolya, bizalma, meglelégedése. A gyermek szereti szüleit, örömet akar szerezni nekik, ezért egész lelkével arra iparkodik, hogy megismerje és megtegye akaratukat.

A szülő jogosan örül az ilyen gyermeknek, de nem szabad elfelejtenie, hogy ez a magatartás, bármilyen szép és főleg bármilyen kellemes, végtére mégiscsak a kiskorú emberé, s önmagában véve elégtelen. El kell jönnie annak az időnek, amikor az embernek benső okok (lelkiismeret, meggyőződés, életterv, izlés) alapján kell engedelmeskednie; amikor azért tesz valamit, mert az jó, és nem pusztán azért, mert szülei örülnek neki.

A — Kelefen mindenestre korábban érett — kis Józus is kénytelen volt egy napon így szólni szüleihez: „Nem tudtátok-e, hogy Atyám házában kell lennem?” A jólnevelt gyermek mindig tisztelettel, tapintattal és kímélettel fogja tudtára adni szüleinek, hogy úgy érzi, immár a maga útján kell járnia. És az önzetlen, értelmes és méltányos szülő nem fogja ebben meggátolni. A fa ágait a gyökér táplálja és a törzs tartja ugyan, de az ágnak az a törvénye, hogy elhajoljék a törzstől s így teremje meg gyümölcseit. Önző és oktalan szülő az, aki nem engedi felnőtté lenni gyermekeit.

Meghajlás a tekintély előtt

Engedelmeskedik valaki azért is, mert tudja vagy föltételezi, hogy a másik tanultabb, gyakorlottabb, tapasztaltabb nála, így észszerű is, méltányos is, ha elfogadja az akaratát. A kisgyermek ezt még nem fogja fel; ezért olyan fontos nála a dresszúra. A fejlődő értelemmel azonban fejlődik a belátás is, annak megértése, hogy amit szülei mondanak, vagy kívánnak, az jó, az a javamra szolgál. Ösztönös biztonságérzés támad a gyermekben: apám megvéd mindentől, anyám keze eligazít, elrendez, meggyógyít mindent. Ezért megteszem, amit mondanak és akarnak.

Csakhogy ezzel az ösztönrel egyidejűleg fölébred egy másik is: az önállóság, sőt önállószkodás. A gyermek olykor tudatalatti erőpróbákat rendez; néha valóságos szenzáció-éhséggel és vanbanc merészséggel száll szembe szüleiével, hogy „lássuk, mi lesz”. Ebből támad a legtöbb kamaszkori lázadás is. De idővel a legjobb és legkiegyensúlyozottabb gyermek is fölfedezi, hogy nem apja a világ legerősebb embere és anyja sem a mesekönyvek eszményi édesanyja. Naivitás volna, ha a szülők azt kívánnák gyermekeiktől: tegyenek úgy, mintha mindig azon a piedesztálon látnák őket, amelyen kisgyerek korukban.

Mi a teendő?

Az önnevelés sosem szünetelhet, a szülőé sem. Igyekezzenek azzá lenni, aminek a gyermek szemében látszani szeretne; fejlessze te-

hetségét, erősítse jellemét, fokozza erkölcsiségét, mélyítse felelősségtudatát; kérje a Szentlélek segítségét, hogy megismerje és cselekedje is a jót; hogy gyermeke példaképet lásson benne és szívesen engedelmeskedjék neki.

Óvakodjanak a szülők egymás tekintélyének, s általában a tekintélynek lerombolásától. Súlyos kárt okoznak gyermekeiknek, ha egymást ócsárolják, egymás hibáit teregetik előtte. Ezzel elraholják tőlük azt a védettségi, biztonsági érzést, amely a gyermekkor földi paradicsomának egyik lényeges alkotóeleme. Nagy tévedés azt képzelni, hogy ezzel valaki a saját becsét emeli. A gyermek nem bocsát meg annak, aki elveszi tőle az Apát, az Anyát, akár igazat mond, akár nem.

A gyermek, ha közben lázadzik is, vágyik rá, hogy föltekintessen szüleiére, de mégsem lehetséges, hogy a szülő egy egész életen át koturnusban járjon és valami felsőbb síkról beszéljen gyermekéhez. A gyermek éleseszű és kegyetlen ítélőbíró: nagyon gyorsan észreveszi, ha a nagy szavak ürességet takarnak. Az érett ember erénye és ismertetőjegye az alázatosság. Nem akar másnak, többnek látszani annál, ami valóban. A szülőnek bele kell törődnie abba, hogy idők folyamán gyermeke bizonyos dologban többet — és jobban — fog tudni nála: többet tanult, éppen szülei jóvoltából, helyesebben nevelték, kiváló tehetsége van, lendülete-sebb, benne áll az új, gyakorlati életben, stb.

A szülőnek tehát egy idő múlva be kell látnia, hogy vérszerinti gyermeke életkora szerint már nem gyermek; problémáit, életfölfogását, ízlését már nem kormányozhatja a szülői tekintély. Ha azonban eddig jól sáfárcodtak ezzel a tekintéllyel és most sem akarnak visszaélni vele, akkor a „gyermek“ még ötvenéves korában is szívesen megbeszéli apjával-anyjával legkomolyabb kérdéseit és szívesen fordul az ő életbölcseiségükhöz, mérsékletükhöz, igazságosságukhoz.

A társadalmi rend

Engedelmeskedik valaki a társadalmi rendnek, az alá és mel-lérendeltség szükségszerűségének fölismeréséből és a fölismerés következményeinek elfogadásából is. Ez értelem és önfegyelem kérdése. Ahol közösség van, ott kell lennie legfőbb intézőnek (vagy pontosan körülírt hatáskörű intézőknek), ott szükség van törvényekre, melyeket önként megtart mindenki, különben anarchia tör ki és boldogtalanságot hoz magával.

A családban ezek a természetes intézők a szülők. Ők teremtet-ték meg a családot; ők adják meg anyagi és társadalmi létalap-ját; ők a tapasztaltabbak, erősebbek. Elvben ez vitathatatlan és csak a kiegyensúlyozatlan kamasz lázong ellene; a gyakorlatban azonban az önfegyelem hiánya, a pillanatnyi rosszkedv, a rende-

zetlen vágyak és törekvések sokszor eltorzítják az értelem által helyesnek ítélt elvi magatartást.

De bármennyire nyilvánvaló is, hogy a szülői háznál a szülő akarata, fölfogása, ízlése érvényesül: tagadhatatlan, hogy a felnövő „gyermek“ új egyéniséggé, új személylé fejlődik, annak pedig az a törvénye, hogy magamagát érvényesítse. E fejlődés teljes kibontakozása nagyjában egybeesik a családalapítási vágygal, s ha ez sikerül, abban harmonikus megoldást is nyer. Ha azonban a családalapítás elmarad, vagy a fiatalok — bármilyen okból — nem laknak külön, akkor lappangva vagy nyíltan előbb-utóbb fölmerül a kérdés: ki az úr a háznál? És ha kellemetlen igazság is, de igazság: aki — bármilyen oknál fogva — nem tud magának, párjának és gyermekeinek saját fészket építeni, annak a szülők segítségével együtt el kell fogadnia a szülők gyámkodását is.

Az viszont lehetetlen dolog, hogy egy önálló keresetű és hivatású embert, aki azért nem alapít külön otthont, mert így jobban segíthet szülein, a szülők úgy irányítsanak anyagi viszonyait, időbeosztását, társaságát, életstílusát illetőleg, mint egy kisgyermeket. Nem azért van joga önállóságra, mert pénzt keres, hanem azért, mert ezzel a keresettel igazolja, hogy helyt tud állni az életben. Szüleinek minden gyermek örökké tisztelettel, hálával és áldozatos támogatással tartozik, de bizonyos életkoron túl, és bizonyos helyzetben az ember mégis csak maga határozza meg életformáit. Az a leghelyesebb, ha a felnőtt fiatalok külön laknak, akár alapítottak családot, akár nem; ezen változtatni csak elárgott szülők kedvéért szabad, és kell; akkor viszont a családért való felelősség átvételével az intézkedés joga is a fiatalokra száll.

Egy szent ügy szolgálata

Engedelmeskedhetik valaki végül azért is, mert egy szent vagy annak vélt ügyért tudatosan lemond saját akaratáról és mint névtelen kerék illeszkedik bele egy nagy műbe. Különböző korok és népek más és más ügyet tartottak ilyen szent ügynek; de ezek közt mindig a legelsők egyike volt a család békéje vagy jóléte. A kínai családi erkölcs például a fiatalokat teljes alárendeltségbe helyezte az öregekkel szemben, és a feleségek, mellékfeleségek, nagyszülők, nagybátyák és nagynénik, idősebb meny és fiatalabb vő, húgok, bátyák, unokák áttekinthetetlen szövevényében egy-egy új feleség vagy frissen nősült fiú csak a legkészségesebb engedelmességgel tudott türhetően elhelyezkedni.

A modern idők egyre kevésbé ismerik az egyéniségnek ezt a nagyfokú föladását. A családi életben belül utolsó maradványa az volt, hogy a lányok némán lemondtak továbbtanulási vágyaikról a fiúk javára; de ma már ez is megszűnt. Kétségtelen, hogy a már régen nem „gyermek“ gyermektől nem lehet megkívánni,

hogy akaratát mindig és mindenben rendelje alá a szüleiének, csak azért, mert azok a szülei. A flatalságnak viszont át kell élnie, hogy a családnak, nemzetnek, egyháznak van valami közösségi lelke, valaminő közösségi kincstára, melynek megtöltéséről gondoskodni mindannyiunk szent kötelessége. S tudatában kell lennie annak is: tőlünk, áldozatosságunktól, megbízhatóságunktól, tisztaságunktól és engedelmességunktől függ, milyen szellem uralkodik családjában és környezetükben. A család békessége sokszor csekélységekben múlik, azon, hogy megteszünk bizonyos dolgokat, apróságokat, amiket kívánnak; nem azért, mert a másinak joga van parancsolni vagy mert jobban tudja, hanem egyszerűen az engedelmisség erényénél fogva, a békesség és a szeretet szolgálatában. Ahol a kölcsönös engedelkenység és alkalmazkodás szelleme él a családban, ott az élet többnyire síma, zajtalan és kellemes.

Ahol viszont engedetlenség van, ott a hibák többnyire mindkét felet terhelik. S ilyen esetekben nem volna helyesebb, ha a felek nem kölcsönösen egymást akarnák megjavítani, hanem elősorsban a saját hibájuk kiküszöbölésére törekednének?

A HALLGATÓ IGE

*Jézus pedig hallgatóit,
árva szót sem hallgatott,
nézte a dombhajlatot,
rajt a lebukó napot.*

*Jézus pedig hallgatott.
Szólt, ameddig szólhatott;
Isten élő hangja volt,
süket fülelnek dalolt.*

*Az Ige elhallgatott,
akár egy síri halott:
sóhaját se hallhatod,
noha szó szép álmokat.*

*Jézus pedig hallgatott,
nézte a dombhajlatot,
szívében dal szunnyadott:
felkapták az angyalok.*

Szedő Dénes